

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-н Жана Атанасова Янкова

ПУ “Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 1. Педагогически науки

професионално направление 1.2. Педагогика

докторска програма Специална педагогика

Автор: Хрисула Йоаннис Карипиду

Тема: Невропсихологически профили на ученици-имигранти с нарушения от аутистичния спектър

Научен ръководител: проф. д-р Цанка Златева Попзлатева, СУ „Св. Климент Охридски“

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД 38-179/04.04.2022г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Невропсихологически профили на ученици-имигранти с нарушения от аутистичния спектър“ за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 1. Педагогически науки; професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма Специална педагогика. Автор на дисертационния труд е Хрисула Йоаннис Карипиду - докторантка в редовна форма на обучение към катедра ”Специална педагогика и логопедия” при СУ „Св. Климент Охридски“.

Представеният от Хрисула Йоаннис Карипиду комплект материали на хартиен носител е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и Процедурните правила за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“, като включва всички необходими документи.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторантката Хрисула Йоаннис Карипид завършва бакалавърска степен в Тракийски университет „Демокрит“, Факултет по класически езици и литература през 2015 г. В Софийския университет "Св. Климент Охридски" завършва магистърска степен „Специална педагогика“ във Факултета по начална и предучилищна педагогика през 2013 г. Зачислен е за редовен докторант през 2016 г. в катедра ”Специална педагогика и логопедия”. От 2017 до 2019 г. се обучава в университета „Аристотел”, гр. Солун, Гърция във факултета по педагогика, направление - интеркултурно образование. От 2021 г. работи като преподавател по журналистика в Обществен институт за професионално обучение в Саламина и Йоанина.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Изследователският проблем, по който работи докторантката, е актуален както в специалното така и в интеркултурното образование. Фокусът на дисертационното изследване е насочен върху общите и нетипични специални образователни потребности на ученици с разстройство от аутистичния спектър, ученици - имигранти и ученици - имигранти с РАС, произтичащи от основните характеристики на тяхното невропсихологично развитие.

Представеният дисертационен труд съдържа широк спектър от теоретични и емпирични данни и анализи, отнесен пряко към очертаните аспекти на проблема.

Изследователската цел е ясно дефинирана, задачите са конкретни и целесъобразно реализирани в своята последователност в съответните глави на дисертационния труд.

4. Познаване на проблема

Докторантката познава добре проблематиката и умело интерпретира научната литература. Теоретичните постановки по изследвания проблем са представени цялостно, многоаспектно и в дълбочина. Изследователският фокус се конкретизира чрез формулираните хипотези, свързани с измерване на факторите, които влияят върху субективния образ на учителя за невропсихологичните характеристики на учениците с разстройство от аутистичния спектър.

5. Методика на изследването

Избраната от докторантката методиката на изследване позволява да се постигне целта и да се получат адекватни отговори на задачите, поставени в дисертационния труд.

Използваните методи - теоретичен анализ, въпросник за невропсихологичния профил на ученици с разстройство от аутистичния спектър, полуструктурирано интервю за учители на ученици -имигранти с разстройство от аутистичния спектър, статистическите методи на обработка и анализ дават възможност за очертаване на теоретичната основа на проблема и за разкриване на емпиричната обосновка на факторите, които влияят върху професионалната готовност на педагозите за посрещане на многоаспектните потребности на децата и учениците имигранти с разстройство от аутистичния спектър.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 193 страници, от които 185 страници основен текст и 3 приложения. Структурата включва: въведение, шест глави, дискусия, заключение и приложение.

Във *въведението* докторантката посочва мотивите за избора и актуалността на темата. Очертава аргументирано теоретичната и практическа значимост на изследвания проблем – невропсихологически профили на ученици-имигранти с нарушения от аутистичния спектър и факторите, които влияят върху неговото развитие.

В *глава първа* е представен теоретичният анализ на подходите към лицата с разстройствата от аутистичния спектър - теории за обяснение на особеностите във взаимоотношенията между ума и поведението на лицата с разстройство от аутистичния спектър, като теорията на Simon Baron-Cohen за систематизирането на емпатията и изследването на Kenworth за изпълнителната дисфункция, която играе роля в социалните и когнитивните дефицити, наблюдавани при лицата с разстройство от аутистичния спектър

Втора глава е озаглавена *Диагностични параметри на разстройството от аутистичния спектър*. Докторантката много умело представя процеса на диагностициране при аутистичния спектър както и DSM-5 и ICD-11. Добро впечатление в тази

част от дисертацията прави направеното сравнение между DSM-4 и DSM-5и МКБ-10 и МКБ-11.

В трета глава докторантката представя инструментите за диагностика на лицата с разстройство от аутистичния спектър – международен инструмент за диагностициране и гръцки инструмент за оценка на аутистичния спектър.

В четвърта глава „*Специално и межкултурно образование за деца с разстройства от аутистичния спектър*“ е интерпретирно приобщаващото и специалното образование. Анализирани са литературните източници, представящи учениците от имигрантски семейства в специалното образование с изведена препоръка относно образователния статус на учениците със специални образователни потребности от имигрантски семейства.

В пета глава *Методология на емпиричното изследване* е представена целта, четири хипотези, задачите, които са изведени в логическа последователност, участниците и методологията на изследването. Разработен е въпросник за невропсихологичния профил на ученици с РАС, които интегрира с инструментариум, одобрен и признат в международната изследователска и диагностична практика. Състои се от три раздела: демографските и работните характеристики на педагозите, въпросник „Коефициент на детски аутистичен спектър“(CASQ) и „Скала за оценка на детския аутизъм“. Сполучливо е конструирано полуструктурирано интервю за учители на ученици-имигранти с РАС. Въпросникът и полуструктурираното интервю са по отношение на основната цел на дисертацията и изследователския проблем.

В *шеста глава* са представени резултатите от проведеното емпирично изследване. Докторантката демонстрира много добри умения при анализиране на количествените и качествените резултатите, което е силна страна на дисертацията. С диаграми и таблици е визуализиран анализа на резултатите от емпирично изследване, съпроводени с дискусия на съответния резултат.

Дисертационният труд завършва със *заключение*. На базата на извършения анализ на резултатите от емпиричното изследване, авторката прави извода, че приобщаващата класна стая трябва да бъде подкрепяща и че при учениците от аутистичния спектър много добре работят структурираните учебни програми.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите от научното изследване могат да се сведат до:

- Проследено е едно от най-сложните разстройства на неврологичното развитие и неговите диагностични параметри в съвременните ревизии на международните класификационни системи.
- Направен е новаторски опит да се обсъди образователният статус на децата - имигранти с разстройства от аутистичния спектър като нова реалност, както и последиците от двойната стигма.
- Създаден е авторски изследователски инструмент „Въпросник за невропсихологичния профил на учениците с разстройства от аутистичния спектър ” (за преподаватели), който интегрира стандартизирани и доказали своята ефективност в международни изследователски психодиагностични инструменти.
- Направен е в методологичен аспект системен анализ на различни изследователски подходи и методи за изследване, скрининг и диагностика на разстройства от аутистичния спектър.

Приносите от дисертационния труд ми дава основание да посоча, че те намират своето приложение както в специалното образование, така и в интеркултурното образование

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантката е приложила 5 броя публикации по темата на дисертацията, от които четири са на докторантски конференции и една на юбилейна научна конференция с международно участие. Публикациите напълно съответстват на изискванията на СУ „Св. Климент Охридски” за открита процедура на дисертационния труд и отразяват постигнатите резултати и научните приноси в дисертационното изследване.

9. Лично участие на докторанта(ката)

Хрисула Йоаннис Карипиду е била докторантка в редовна форма на обучение. Тя е реализирала персонално цялото дисертационно изследване с компетентното съдействие на своя научен ръководител. Приемам, че текстът, получените резултати и приноси са нейно лично дело.

10. Автореферат

Авторефератът отразява структурата и съдържанието на дисертационния труд и основните резултати от изследването.

11. Критични забележки и препоръки

Препоръката ми към докторантката е относно приносите от дисертационния труд. Добре би било ако приносите са изведени в теоретико-научен и практико-приложен аспект.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на от Хрисула Карипид съдържа научни и практико-приложно резултати и отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката *притежава* задълбочени теоретични знания и професионални умения по научната специалност като *демонстрира* качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Предвид гореизложеното, давам своята ***положителна оценка*** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси и ***предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’*** на **Хрисула Йоаннис Карипид** в област на висше образование: 1. Педагогически науки; професионално направление: 1.2. Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“.

15.05.2022 г.

Рецензент:

проф. д.п.н Жана Янкова